

DAAS BAKSTEEN ARCHITECTUURPRIJS 2010

Jury: Fons Asselbergs, voorzitter
Baukje Trenning, ontwerper
Aat van Tilburg, architect
Rein Geurtsen, stedenbouwkundige
Jim Schuyt, opdrachtgever

A: Van constructief naar decoratief

Louis Kahn doceerde zijn studenten: "Luister goed naar de steen. Als de steen zegt: teken een boog, teken dan een boog."

Die ambachtelijke benadering ligt ver achter ons. De inzendingen voor de Daas Baksteen Architectuurprijs 2010 laten zien dat stenen nu vaak zuiver als decoratie worden gebruikt. Dat staat ver af van de constructieve boog van Kahn. Vanzelfsprekend komt dit omdat stenen al lang niet meer deel uit maken van de dragende constructie. Van constructief materiaal zijn ze geworden tot gevelbekledingmateriaal dat soms alleen maar decoratief wordt gebruikt.

Toch kan een architect niet zonder ambachtelijk gevoel voor de toepassing van stenen, zoals de minder geslaagde inzendingen duidelijk maken.

B: Criteria

De jury kreeg in totaal 67 projecten ter beoordeling aangeboden. Volgens de reglementen van de prijs moesten de inzendingen worden beoordeeld op architectonische uitstraling en op de voorbeeldfunctie in architectonisch opzicht. Maar dat waren niet de enige criteria, de jury lette ook op:

- hoe baksteen is toegepast;
- hoe de architect zich heeft willen uitdrukken en in hoeverre de baksteen dat ondersteunt;
- hoe de materialen zich tot elkaar verhouden;
- hoe de kwaliteit van de materiaaltoepassing is. (Hoe zal het pand er over 25 jaar uitzien);
- op de authenticiteit van het architectonische handschrift
- hoe baksteen bijdraagt aan de representativiteit van het gebouw.

De jury heeft evenzeer gekeken hoe de baksteentoepassing zich verhoudt tot de schaal van het gebouw en naar de detaillering, kleur en textuur. De samenhang daarin is belangrijk en bewijst of de architect de ambachtelijke aspecten van het vak beheerst.

De conceptuele kracht van het ontwerp en de materialisatie van het geheel wogen eveneens zwaar in de beoordeling. Dat gaat verder dan de huid, dan heb je het over de helderheid van de plattegrond, over de routing en de stedenbouwkundige aspecten.

In de moderne architectuur lijkt er een trend aanwezig om van een ontwerp een samenspel van concepten te maken. Bijvoorbeeld een gebouw met meerdere gevels die elk een totaal ander beeld oproepen. Tot overdaad aan stijlen, terwijl de jury van mening is dat evidentie van het geheel belangrijker is dan het tonen van de delen.

Op grond van bovenstaande criteria vielen in de eerste ronde 47 projecten af. De jury hield 20 projecten over waarvan na een diepgaande discussie nog 14 projecten over de rand vielen en er uiteindelijk 6 projecten werden geselecteerd om deze te bezoeken.

C: Bezochte projecten

No 3: Gemeentehuis in Winterswijk

Van alle kanten mooi. Bijzonder is de combinatie van gemeentehuis met appartementen. De detaillering is sober en goed. Opvallende elementen: het gebouw wordt naar boven steeds robuuster en de asymmetrische entree. Het grote balkon is een goede verwijzing naar een element dat elk stadhuis heeft: de plek waar de burgemeester aubades in ontvangst kan nemen.

Het is een evenwichtig gebouw met een goede toepassing van baksteen. Wel doen de dilataties in het metselwerk afbreuk aan het robuuste karakter van de gevels. Jammer is ook dat de passage door het gebouw nergens naar toe leidt. Stedenbouwkundig valt er veel op de inpassing aan te merken.

No 20: Hof van Hersbeek in Breda

Prachtige binnenruimte. Mooi is vooral de toepassing van de click brick als een soort stucwerk. Geeft een goed contrast met de bestaande gevels van de 19^e eeuwse gebouwen.

Stedenbouwkundig is het project heel interessant. Het is een gevoelige invulling waarbij de architect op een passende wijze naar een onderscheidend accent heeft gezocht. Niet door het bestaande te ontkennen maar juist door de nieuwbouw complementair te maken aan het bestaande. Heel interessant is ook het mansarde dak met de terug liggende dakkapellen.

No 24: Urban Villa's in Nijmegen

Karakteristieke stedenbouwkundige formatie van zes gelijke gebouwen met bakstenen als schil. Interessant is dat de inkepingen in de gevels niet bepaald worden door de verdiepingen. De zes dozen op het iets glooiende terrein hebben enige plathed in de gevel. Ongetwijfeld het gevolg van het nogal 'plakkerig' gebruik van de baksteen. Bij deze gebouwen is wel heel duidelijk de baksteen niet meer als constructief metselwerk wordt toegepast maar als decoratief materiaal.

De parkeeroplossing is mooi. Het complex is een onvoldoende overtuigend voorbeeld van baksteen architectuur, omdat het geheel toch enigszins berust op uiterlijk effect.

No 27: Hoofdgebouw Dobbelman terrein in Nijmegen

Een complexe opdracht, zowel stedenbouwkundig als architectonisch. Knap is dat de industriële uitstraling is behouden, zowel in het stedenbouwkundige patroon als in de architectuur. De woningen hebben de sfeer van een woonfabriek, maar het is nadrukkelijk individueel wonen. De kap is een duidelijk industrieel statement. Bij het bezoek aan het complex valt op dat er een (te) groot verschil van kwaliteit is in de diverse woonblokken. Dit ontkracht de samenhang. De binnenruimte mist de juiste aanhechting met de bestaande bebouwing. Op vitale verbindingsplekken is deze ontwerpopgave onvoldoende integraal aangepakt.

No 30: Kunstkwartier in Helmond

Mooi markant gesitueerd gebouw. Goede afwisseling in open en gesloten karakter. De binnenstraat met het strijklicht op de stenen geeft een mooi effect.

Een 'edele' gevelindeling die vrij monumentaal is. Het kijkvenster (de mega-erker) in de gevel is een uitdrukking van naar buitengerichtheid. Dit onderdeel heeft ook een stedenbouwkundige signaalfunctie. Een kunstcentrum moet zich exponeren en dat doet dit centrum. De gevels kloppen van alle kanten. Een kanttekening is hier wel op zijn plaats: de erker nodigt uit om te worden gebruikt als uitkijkvenster, maar helaas is noch in de programmering noch in de plattegrond van het gebouw deze functie benut.

De lijst van de mega erker is als één grote rollaag verwerkt. Daardoor krijgt het materiaal textuur, want deze steen heeft meer nodig dan zichzelf. Mooi is ook het tegelverband waardoor twee voegpatronen gaan ontstaan.

No 48: Omnizorg centrum in Apeldoorn

Dit gebouw bewijst dat de opvang van daklozen en verslaafden niet alleen maar in containers hoeft te gebeuren. Het is opvallend hoeveel zorg er is besteed aan het gebouw als geheel en aan de detaillering. Het is een on-Nederlands vrolijk en mooi gebouw. Het complex binnentredend is de vraag interessant of de kwaliteit ervan beheertechnisch stand houdt, want het lijkt op onderdelen een kwetsbaar interieur.

Het gebouw is duidelijk geïnspireerd door Unité d'Habitation van Le Corbusier. Bijzonder zorgvuldig is de wijze waarop de ramen zijn ingepast. Het is een opvallend gebouw zonder gangen in hartje Apeldoorn.

D: De finalisten

Na de bezoeken sprongen twee projecten er duidelijk uit: Het Omnizorgcentrum en het Hof van Hersbeek. Dit zijn de finalisten voor de Daas Baksteen Architectuurprijs 2010. Alle juryleden waren onder de indruk van beide projecten.

Hof van Hersbeek

De binnenstedelijke inpassing van het Hof van Hersbeek is voorbeeldig, al is helaas de doorgang nog niet gereed. Prachtig zijn de diverse binnenruimtes, mooi ook dat de wand van de Kathedraal is opengebrouwen voor een glazen aanbouw.

Het ontwerp is in alle opzichten even zorgvuldig hetgeen voor de doelgroep van bewoners een mooie open en toch besloten, fijn leefbare, plek oplevert. Maatvoering, contrastwerking, het open en gesloten karakter: alles klopt. De materialisering en de textuur wordt meer vanuit verwantschap gezocht en niet vanuit het contrast.

Omnizorg complex

Het Omnizorg complex getuigt van bestuurlijke moed bij de gemeente Apeldoorn.

Ten eerste omdat uit het ontwerp de ambitie van de gemeente spreekt tot kwalitatief hoogwaardige invulling van dit verder in te richten stedelijk gebied. Het gebouw ademt monumentaliteit. Niemand kan er omheen. Het zet de norm voor de gebouwen die hier later nog zullen verrijzen.

Ten tweede om juist op deze opvallende plek een gebouw voor verslaafdenzorg en daklozen opvang te laten bouwen. Dat geeft het duidelijke signaal af dat deze mensen niet buiten de maatschappij staan.

De architectonische invulling van het ingewikkelde programma van eisen is indrukwekkend. Van alle kanten oogt het gebouw wel verzorgd ontworpen, de openbare binnenruimte voor de hoofdingang geeft doelgroep een omsloten gebied waar men zichzelf kan zijn. De verticale rasters aan sommige gevels waar klimplanten zich aan zullen gaan hechten verzachten straks het gehele beeld. Ook aan het interieur is veel zorg besteed.

E: De winnaar

Even is er binnen de jury sprake geweest van het delen van de eerste prijs tussen de beide finalisten. Maar de discussie van de gehele jury leidde uiteindelijk toch unaniem tot één winnaar:

- het volstrekt unieke en nieuwe van het project;
- de manier waarop daar door de architect op is ingespeeld;
- het maatschappelijke belang en de voorbeeldige toepassing van baksteen gaven de doorslag.

De Daas Baksteen Architectuurprijs gaat naar FBW Architecten in Utrecht (Belinda van Buiten en Antoni Folders) voor het ontwerp van het Omnizorgcentrum in Apeldoorn.

Amersfoort, januari 2010

Fons Asselbergs, Baukje Trenning, Aat van Tilburg, Rein Geurtsen en Jim Schuyt

